

Jordartskartan

5E Växjö SV

Skala 1:50 000

SGU

Sveriges Geologiska Undersökning

1990

KÖRTFATTAD BESKRIVNING AV JORDARTERNA

I det följande ges en mycket kortfattad beskrivning till jordartskartan 5E Växjö SV. En mera omfattande beskrivning till jordartskartan 5E Växjö SV. En mera omfattande beskrivning till jordartskartan 5E Växjö SV.

JORDARTER SOM BILDATS AV LANDISEN ELLER DESS TYVÄRTEN (GLACIALA AVLAGRINGAR)

Morän
Landisen tog upp och bearbetade lossbrutna delar av berggrunden och äldre jordlager. I samband med isens avsmältning avsatte materialet som en oöverskattad jordart, morän (lokalt ofta kallad "äter" eller "pinnö"). Moräns avsatte delar under isen, dels i isens uppspruckna randzoner. Moräns olika ytformer inom området har sammanfattats i specialkartan 3. Den normala moränen inom kartområdet domineras av sand och mo och har en väskande halt av grus, sten och block (sandig-moig morän). Endast mindre områden med morän som domineras av grus och sand (grusig-sandig morän) har observerats. Dessa grova moräntyp finns vanligen i anslutning till isälvsavlagringarna eller där moränen är rik på block och sten. Inom kartområdet har moränen vanligen en "normal" blockhalt i markytan. Det finns dock framför allt kring sjön Tjurken småkuperade områden med blockrik och delvis storblockig morän. De flecka moränområdena vid bl. a. Kronobergsån och Rydaholm har ytterst få block i markytan.

Isälvsavlagringar
Vid landisens avsmältning bildades väldiga mängder smältvatten. Vattnet samlades i tunnar och spröcker i isen och sökte sig mot isranden. Materialet som fanns i isen, alltifrån block till små lerpartiklar, transporterades och sorterades i vattnet. Isälvsavlagringar bildades när block, sten, grus och sand avsatte i isens bälligheter eller framför isranden. En stor del av isälvsavlagringarna består av ryggar huvudsakligen uppbyggda av grus, sten och block, s. k. rullstensåsar. De största åsarna finns sydost om sjön Furu. Åsarna omges vanligen av småkulliga eller flacka och utbredda sandavlagringar med relativt ringa maktighet. Sådana utbredda isälvsavlagringar finns framför allt längs Tagelåsen. På några platser har påträffats isälvsavlagringar som täcks av flera meter morän. Sådana jordlagerföljder har fått en speciell beteckning på kartan och finns bl. a. vid Moheda, Agraryn och Uppdå, se även specialkartan 3.

Glaciala sjösediment
De mindre partiklarna som transporterades av isens smältvatten avsatte in i förån strömhastigheten var mycket låg. Vanligen inträffade detta då smältvattnet bildade större sjöar. I dessa avsatte allt från grov till lera. Det är endast grovmo (med en väskande halt finmo) som markerats som glaciala sjösediment på kartan. Övriga sediment som avsatte i denna miljö har förts till de glaciala finkorniga sedimenten, se nedan.

Glaciala finkorniga sediment
De minsta partiklarna som transporterades av isens smältvatten sedimenterades i kuper, vatten. Vanligen skedde detta på relativt stort avstånd från isranden. Inom kartområdet påträffas finmo, mjåla och lera kring Ryssbynsjön och Salen. Lera finns också i lågornaderna kring Hjältarna där den har använts för tegelframställning. De glaciala finkorniga sedimenten är vanligen skiktade, varviga. Varvryggen kan i vissa fall ha orsakats av årändsbundna variationer av vattenföringen och varven är då s. k. årvarv. En del mindre områden med finmo kan vara yngre och avsatte långt efter isens avsmältning.

JORDARTER SOM BILDATS EFTER LANDISENS AVSMÄLTNING (POSTGLACIALA AVLAGRINGAR)
Efter det att landisen smält har sediment avsatte i sjöar och utmed bäckar och åar. Torv och gytta har bildats i f. d. sjöar och sankmarker genom att rester av döda växter och organismer har ansamlats. Sand och mo har avlagrats genom svällning eller av strömmande vatten.

Sjösediment
Sand och grovmo, avsatte som strand- och bottensediment i postglaciala sjöar, ligger idag i markytan inom mindre områden. Vanligen påträffas sedimenten i anslutning till sjöar och vattendrag som under sen tid har sjunkit eller helt torrlagts. I en del sjöar avsatte gytta på djupare vatten. Efter större sjösjänkning bildar gytta ytjordart i de vattensjuka sänkorna. De största gytteområdena finns i Måxarpån, Mellansjön och Stenshultsjön.

Svåmsediment
Dessa sediment bildar plana och ofta periodvis översvämmade lågornaden utmed dagens åar och bäckar. Svåmsedimentens sammansättning varierar från sand till lera. Sedimenten innehåller en väskande mängd organiskt material.

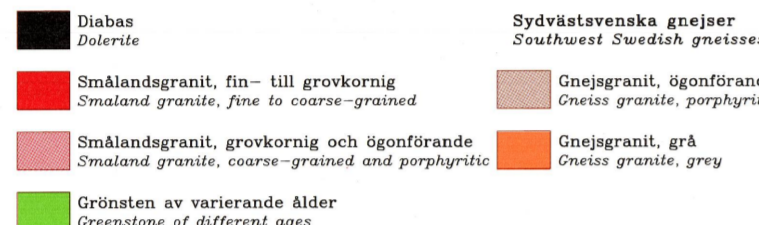
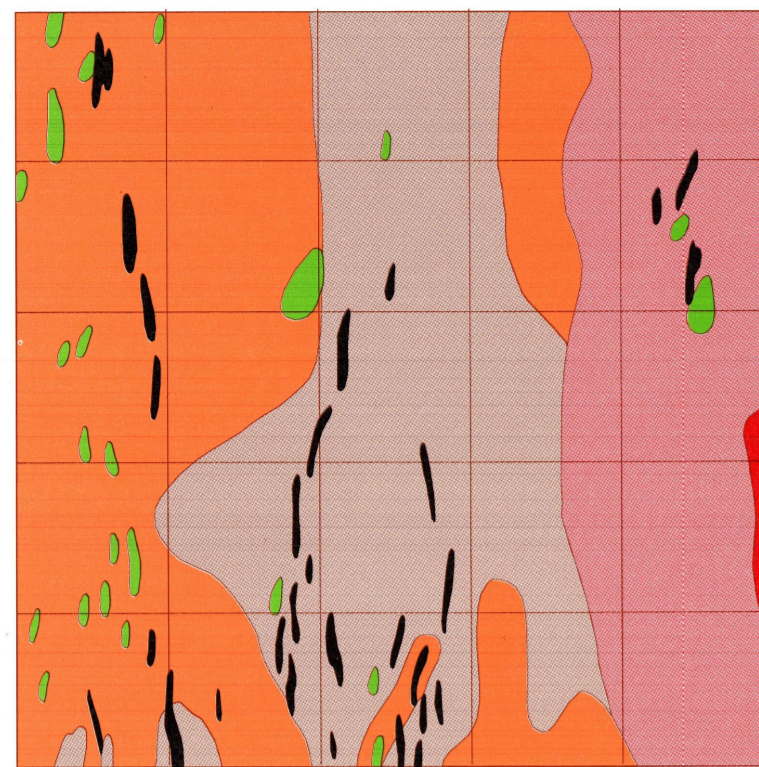
Torv
Torvjordarter bildades, och bildas långsamt fortfarande, genom att tidigare sjöar helt eller delvis fylts med organiskt material och växt igen. Torvmarker har också bildats genom att fast mark försumps och täcks av fuktighetskrävande vegetation. En stor del av torvmarkerna utgörs av högmossar, vilka dock i de flesta fall är påverkade och delvis förstörda av torvbränning, utdikning m. m.

JORDARTSANALYSER
I samband med kartläggningen har tagits prover av olika jordarter. Ett flertal analyser har gjorts på provena. Bl. a. har korrekthets-, sammansättnings-, bergartsinnehåll, basmineralex, kalkhalt och pH bestämts. Analysresultaten presenteras i den separata beskrivningen.

1. BERGRUND

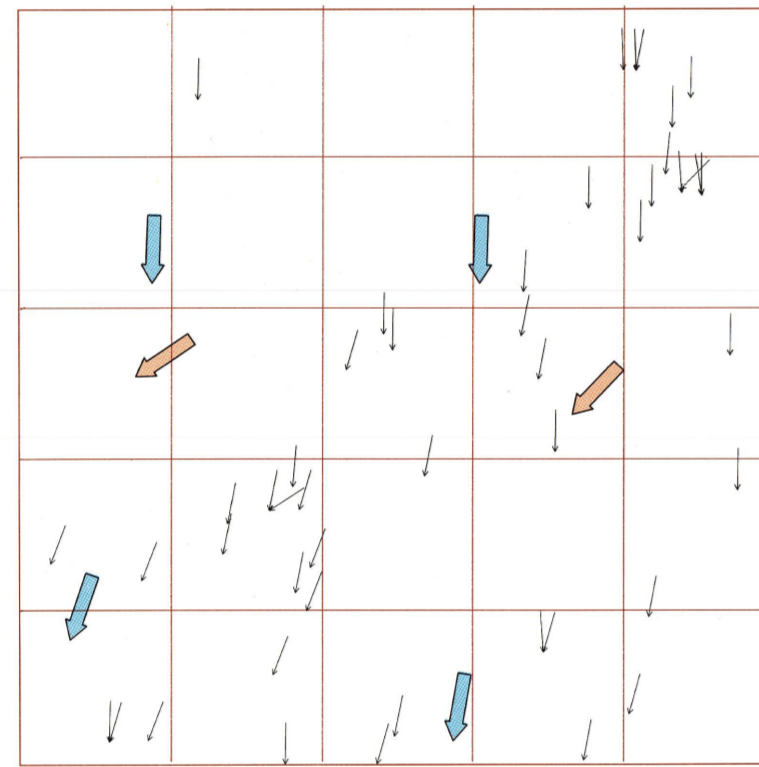
Berggrunden består av bergarter som till allra största delen tillhör den s. k. sydvästsvenska gnejsregionen. Bergarternas ålder varierar mellan 1 400 milj. och 1 800 milj. år. Till de sydvästsvenska gnejserna hör bl. a. rödgrå, finkorniga och bandade gneiser samt mer eller mindre gnejsiga graniter. De senare är vanligen gråaktiga. Bergarterna är lokalt starkt förskifvade och kan innehålla stora fältspatkristaller, s. k. "ögon". I östra delen av kartområdet finns en yngre granit (Smålandsgranit) som delvis också är ögonförande. Ett antal områden med grönsen och hyperitbasalt (den senare kallad "svart granit") finns inom området. Ötra uppträder den vanligen svarta och finkorniga diabasen i breda gångar. Bergarten har brutits på ett flertal ställen, av vilka de flesta markerats på kartan.

Berggrundskartan är något förenklad efter SGU Ser Ba nr 39

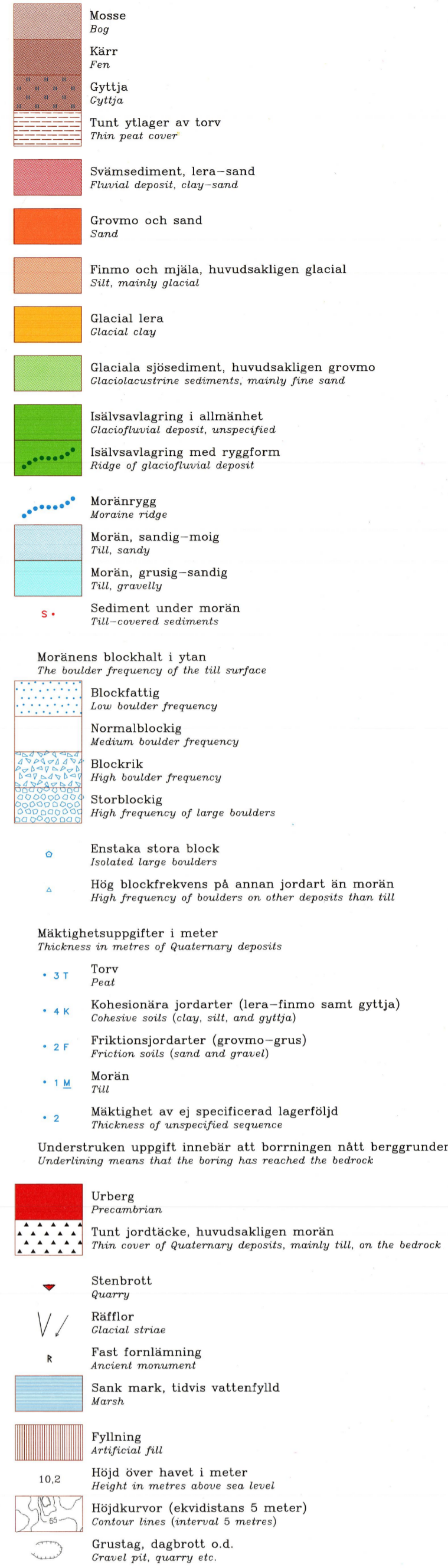
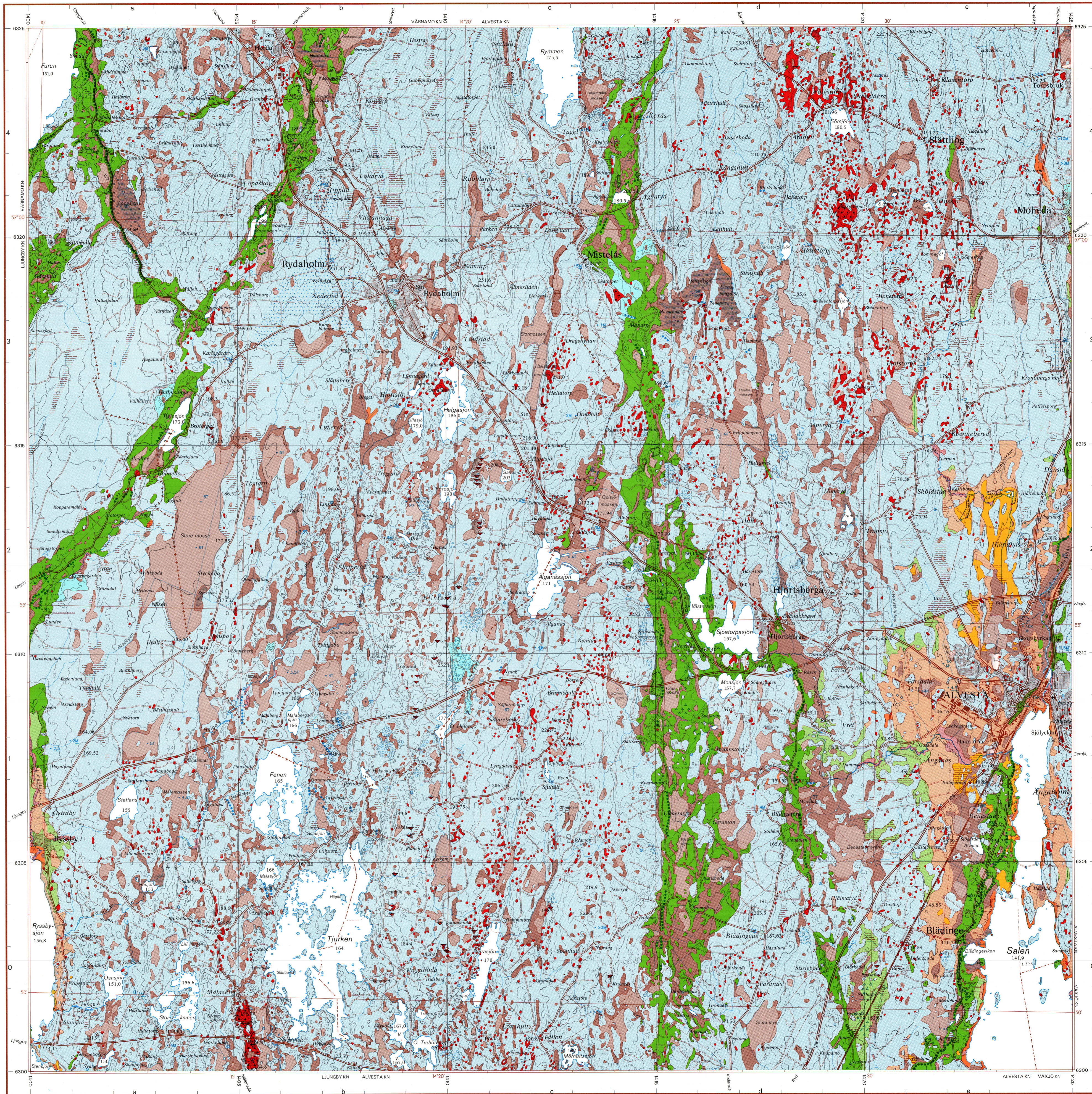
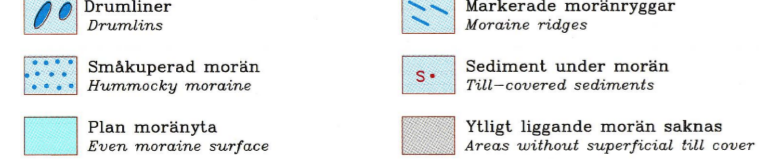
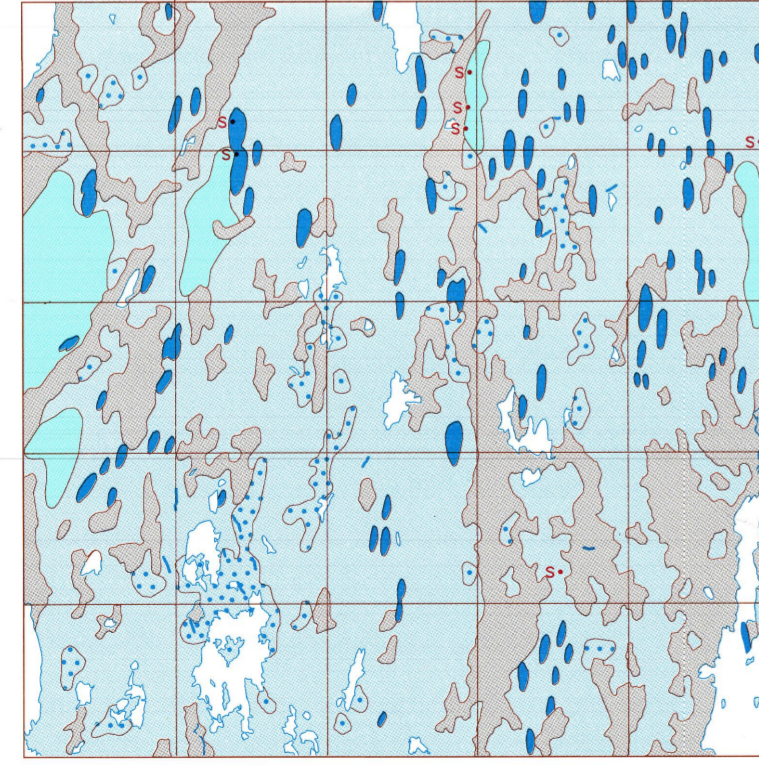
2. RÄFFLOR OCH ISRÖRELSE

Räfflor bildades då landsen långsamt rörde sig över området och block och stenar som fanns i isens underdel repades bergsten. Under sen forades också s. k. drumliner. Dessa är höjder utsträckt i isens rörelseriktning, och består helt eller delvis av lösa jordlager. Räfflor och drumlinernas orientering visar att isen i nedre delen av kartområdet rörde sig över området i stort sett från norr mot söder. Dessutom finns räfflor som visar att det funnits en äldre rörelse från N 50° O.

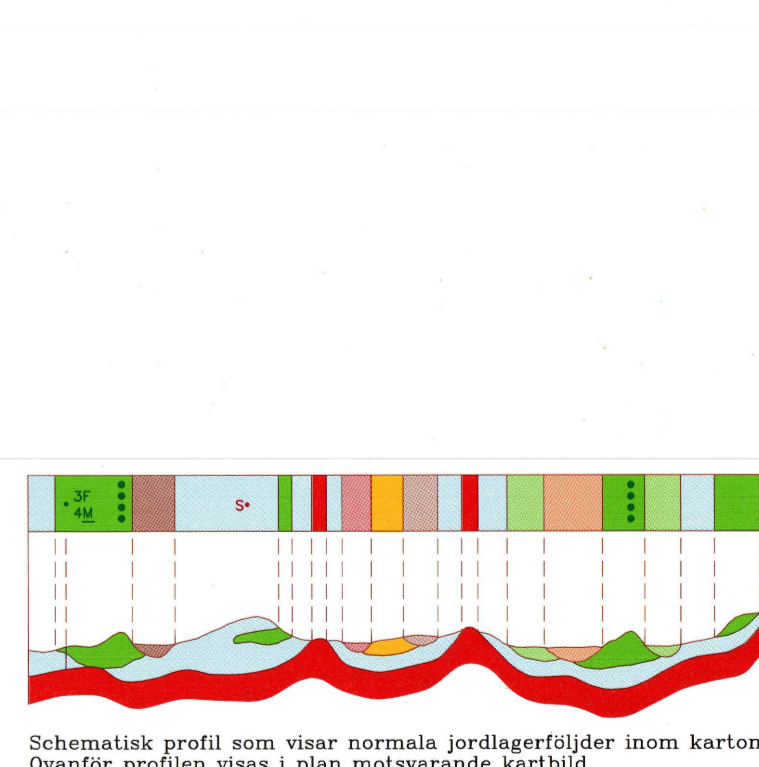

3. MORÄNFORMER

Största delen av moränterrängen är lätt kuperad. Ytformerna är där vanligen betingade av den underliggande berggrundens former. Moräns maktighet är inom dessa områden i regel högst 5-7 m. Plana moränrytter (möjliga bildade under aktiv is) finns framför allt i nordvästra delen av kartområdet samt vid Moheda och Kronobergsån. Under isen bildades också s. k. drumliner, se ovan, vilka finns spridda över större delen av området, framför allt i nordvästra delen. Lokalt är jordlagret mycket stort (1-30 m) i dessa höjder. Starkt kuperad och småbotten moränterräng finns framför allt mellan Rydaholm och sjön Tjurken. Moränformerna bildades sannolikt i samband med att isens yttre delar sprack upp och isolerade partier av is, s. k. död is, avsnördes från den aktiva och sammanhängande landisen.

TECKENFÖRKLARING TILL KARTAN
Jordarterna är i teckenförklaringen grupperade efter bildningsått. De är i princip placerade så att en yngre jordartsgrupp står ovanför en äldre. Inom varje grupp är utan hänsyn taget till ålder, mest finkorniga jordarter placerade överst och den mest grovkorniga underst. De äldre jordarterna "moränerna" visar normalt direkt på berg. Övriga jordarter underlagras antingen av berg eller en eller flera äldre jordlager. Undantag från detta förekommer lokalt inom kartområdet, t. ex. finns jordlagerföljder där morän underlagras av sediment. Detta förhållande kommenteras närmare i den separata beskrivningen, där det också ges en utförligare definition av de geologiska beteckningarna.

Schematisk profil som visar normala jordlagerföljder inom kartområdet. Övanför profilen visas i plan motsvarande kartbild. The strip above depicts the corresponding plan view.

Den geologiska karteringen har utförts 1984-1986 under ledning av Esko Daniel

Huvudkontor: Box 670, 751 26 UPPSALA, 016-17 50 00
Fyllnadskontor: Kungälv 4, 411 70 ÖSTERSJÖ, 031-17 60 80
Kilångepan 10, 221 20 LUND, 040-14 01 05

Skala 1:50 000

Topografiskt underlag enligt avtal med Lantmäteriet. Geografiska längden är räknad från Greenwich, Gauss projektion. Godkänd ur sekretesssynpunkt för spridning, Lantmäteriet 1990-05-09

Printed in Sweden by OffsetCenter AB, Uppsala 1991

SGU serie Ae nr 101
JORDARTSKARTAN
5E VÄXJÖ SV